

IJRO HOKIMIYATI ORGANLARI TIZIMINING ASOSIY BO‘G‘INI SIFATIDA VAZIRLIKLARNING HUQUQIY MAQOMINI OSHIRISH BO‘YICHA ISLOHATLAR

Miraddin Tursinbaev

Qoraqalpoq davlat universiteti doktoranti, motursinbaev@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasi ijro hokimiyati organlari tizimiga hamda mana shu tizimning asosiy bo‘g‘ini sifatida vazirliklarning davlat boshqaruvi sohasidagi vakolatlari, davlat boshqaruvi va mana shu sohadagi oxirgi yillarda amalga oshirilgan islohatlarga to‘xtalib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: davlat hokimiyati tizimi, davlat organlari, vazirlik, davlat boshqaruvi.

Mustaqillik yillarida mamlakatimizda demokratik huquqiy davlat, kuchli fuqarolik jamiyatini barpo etish, erkin bozor munosabatlari va xususiy mulk ustuvorligiga asoslangan bozor iqtisodiyotini rivojlantirish, xalqning tinch va farovon hayoti uchun shart-sharoitlar yaratish, O‘zbekistonning xalqaro maydonda munosib o‘rin egallashiga yo‘naltirilgan kompleks chora-tadbirlar amalga oshirildi [1].

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va uning asosida qabul qilingan qonunlar jamiyat va davlat faoliyatining barcha sohalarini isloh qilish uchun mustahkam huquqiy asos yaratdi. Yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 11-modasiga ko‘ra: “O‘zbekiston Respublikasi davlat hokimiyatining tizimi – hokimiyatning qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatiga bo‘linishi prinsipiga asoslanadi.” [2]. Mana shu hokimiyatlar ichida ijroi hokimiyati alohida o‘ringa ega. Mustaqillikning dastlabki yillaridayoq davlat boshqaruv institutlarini modernizatsiya qilishga qaratilgan chora-tadbirlar kompleksida ijro etuvchi hokimiyat organlari asosiy muammolardan biri hisoblanganligini ko‘rishimiz mumkin. Ular faoliyatining tashkiliy darajasi va sifati samarali faoliyat yuritayotgan davlatlarning boshqaruv tizimining qay darajada to‘g‘riligini ham belgilab bermoqda. Ijro etuvchi hokimiyat organlari doimiy ravishda jamiyatning diqqat-e‘tiborida bo‘lib, davlat boshqaruvini isloh qilish bo‘yicha eng muhim va eng murakkab vazifalarni amaliy amalga oshirishda asosiy yuk aynan ularning zimmasiga yuklanadi. Ijro etuvchi hokimiyat organlari uchun hozirgi davrning o‘ziga xosligi shundaki, oldindan isloh qilishga harakat qilib kelingan hamda hozirgi vaqtda unga ehtiyoj mavjud. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganidan beri mamlakatda ma‘muriy islohotlarni boshlash uchun ko‘plab urinishlar bo‘ldi [3, B. 51-54].

So‘nggi yillarda Yangi O‘zbekistonni barpo etishning muhim sharti hisoblangan samarali faoliyat yurituvchi boshqaruv tizimini shakllantirish bo‘yicha keng ko‘lamli ma‘muriy islohotlar amalga oshirildi.

Jumladan, davlat organlarining sohaga oid bo‘lmagan vazifalarini qisqartirish va faoliyatiga raqamli texnologiyalarni keng joriy etish orqali ularning tuzilmasi o‘rtacha 15 foizga maqbullashtirildi, shuningdek, 26 ta davlat organlari va tashkilotlarida 40 ta rahbar o‘rinbosarlari lavozimlari qisqartirildi.

Davlat organlari faoliyatiga zamonaviy boshqaruv tamoyillarini joriy qilish hisobidan byurokratik to‘siqlarni qisqartirish va aholiga davlat xizmatlarini ko‘rsatish tizimini yaxshilash maqsadida 30 ga

yaqin turdagi litsenziya va ruxsatnomalar bekor qilindi, 70 dan ziyod davlat xizmatlari soddalashtirildi, davlat tashkilotlari tomonidan 60 dan ortiq hujjatlarni talab qilish bekor qilindi.

“Elektron hukumat” tizimining foydalanuvchilari soni 4 milliondan oshib, u orqali davlat idoralarining 130 dan ortiq axborot resurslaridan foydalanish imkoniyatlari yaratildi. Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalida qariyb 350 turdagi xizmatlar onlayn shaklda ko‘rsatilishi yo‘lga qo‘yildi.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganidan beri mamlakatda ma‘muriy islohotlarni boshlash uchun ko‘plab urinishlar bo‘ldi. Islohot davlat hokimiyatini amalga oshirishning butun tizimiga, birinchi navbatda, ijro hokimiyati tizimiga qaratilgan bo‘lishi kerak edi. Biroq, tan olish kerakki, bu urinishlar, asosan, ba‘zilarini tugatish, ularning o‘rnida boshqa ijro hokimiyat organlarini shakllantirish, turli vazirlik va idoralarning iyeyarxik bo‘ysunishini o‘zgartirish bilan cheklandi.

Yangi O‘zbekiston sharoitida zamonaviy talablarga javob beradigan ixcham davlat boshqaruvi tizimini shakllantirish, qaror qabul qilish va masalani ko‘rib chiqish jarayonlarini soddalashtirish orqali davlat organlari rahbarlarining mas‘uliyatini oshirish hamda ular faoliyatini natijadorlikka yo‘naltirish, shuningdek, Yangi O‘zbekiston ma‘muriy islohotlari dasturi ijrosini ta‘minlash maqsadida 2023-yil 1-yanvardan boshlab O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi (keyingi o‘rinlarda – Vazirlar Mahkamasi / Hukumat) a‘zosi bo‘lgan ijro etuvchi hokimiyat organlari rahbarlarining Vazirlar Mahkamasining tarkibiy tuzilmalaridan mustaqil ravishda Bosh vazir bilan to‘g‘ridan to‘g‘ri ishlashi tizimi joriy etildi [4]. Bu yilgi Murojaatnomada ham Prezidentimiz yil davomida amalga oshirilgan ishlar sarhisobi bilan birgalikda, 2023-yilda amalga oshirilishi rejalashtirilayotgan maqsad va vazifalarga ham to‘xtalib o‘tdi. Aytib o‘tilgan, maqsad va vazifalar hamda 2023-yilga “Insonga e‘tibor va sifatli ta‘lim” yili deb nomlanishi, kelgusi yilda ham inson qadri ulug‘ bo‘lgan diyor – Yangi O‘zbekistonni barpo etish ustuvor maqsad bo‘lib qolishini ko‘rsatmoqda.

Xususan, Murojaatnomada aytib o‘tilgan ma‘muriy islohotlarning izchil davom ettirilishi, vazirliklar isloh qilinib, Hukumat ish uslubi ham tubdan o‘zgartirilishiga alohida to‘xtalib o‘tmoqchiman. Bu jarayonda, eng avvalo, vazirlik va idoralar soni hozirgi 61 tadan 28 taga kamaytirilishi ma‘lum qilindi.

Tan olib aytish kerak, haqiqatdan bugun ayrim yo‘nalishlarda bir birining vazifa va funksiyalarini takrorlovchi, ijobiy natijaga kelganda o‘z ishi samarasi ekanligini aytib maqtansada, bevosita fuqarolar hayotiga daxldor muammolarni hal etishda ushbu vazifalarni o‘zidan soqid qiladigan idoralar ham yo‘q emas.

Bunday holat esa, boshqaruvning markazlashuvi natijasida, fuqarolarga o‘z muammolarini hal etishda sarsongarchilik tug‘dirish bilan bir qatorda, davlat budjetidan ortiqcha mablag‘larning sarf bo‘lishiga, tizim faoliyatini takomillashtirishga xizmat qiladigan qonun va qarorlarning o‘z vaqtida ijro etilmasligiga olib kelmoqda.

Shu bois, Murojaatnomada davlatimiz rahbari endilikda har bir vazirlik tegishli sohada davlat siyosatini amalga oshirishga mas‘ul bo‘lib, tarmoq tarkibidagi qo‘mita, agentlik va inspeksiyalarga rahbarlik qilishini aytib o‘tdi.

Shu bilan, birga amalda faoliyat ko‘rsatib kelayotgan vazirlik rahbarlarining o‘z lavozimiga loyqlik masalasi ham qayta ko‘rib chiqiladi. Ko‘p vazirlar o‘zgaradi. Bunday o‘zgarish bevosida biz parlament a‘zolariga katta mas‘uliyat yuklaydi. Sababi, so‘nggi yillarda amalga oshirilgan ma‘muriy islohotlar sabab, har bir hukumat a‘zosini lavozimiga tayinlash va lavozimiga loyiq yoki loyiq emasligini ko‘rib chiqish vakolati Oliy Majlis Qonunchilik palatasi zimmasiga o‘tkazib berilgan.

Shu bois, endi Hukumat a‘zolarini lavozimiga tayinlash masalasini ko‘rib chiqishda nomzodning o‘z sohasining chuqur bilimdoni, fidoyi va faoliyati orqali xalqni rozi qila olish qobiliyatiga alohida e‘tibor qaratishimiz zarur.

Yana bir ijobiy o‘zgarish davlat xizmatchilari soni bosqichma-bosqich 30-35 foizga qisqartirilib, iqtisod qilinadigan mablag‘lar ijtimoiy masalalarga yo‘naltirilishidir. Bu mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy siyosatning yanada yuksalishiga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, har bir vazirning siyosiy maqomi, Prezident, parlament va jamoatchilik oldidagi mas‘uliyati oshiriladi. Bunga mos ravishda javobgarligi ham kuchaytiriladi. Ularga aholi

muammolarini hal qilish uchun yetarli vakolat va mablag' ajratib beriladi. Yakunda esa, vazirliklar faoliyatida ochiqlik, qonuniylik, natijadorlik va sifat asosiy mezon bo'ladi [5].

ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 05.05.2018-yildagi "Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi qabul qilinganining 70 yilligiga bag'ishlangan tadbirlar dasturi to'g'risida" PF-5434-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/ru/docs/-5400414>
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi: [Mazkur yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 2023-yil 30-aprel kuni o'tkazilgan O'zbekiston Respublikasi referendumida umumxalq ovoz berish orqali qabul qilingan]. – Tekst: elektron // O'zbekiston Respublikasi qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. – URL: <https://lex.uz/docs/6445145>.
3. Quدراتиллаев Jaxongir, & Zokirjon O'G'Li (2022). Mahalliy ijro hokimiyat organlari boshqaruv tizimini isloh etish masalalari. Ta'lim fidoyilari, 13-09-1, 51-54.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yangi O'zbekiston ma'muriy islohotlarini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni, 21.12.2022 // URL: <https://lex.uz/uz/docs/-6324756>
5. Вазирликлар фаолиятини баҳолашда очиклик, қонунийлик, натижадорлик ва сифат асосий мезон бўлади // www.parliament.gov.uz. URL: <https://parliament.gov.uz/oz/articles/1340>